

OPONENTSKÝ POSUDEK

Jméno rigorozanta/rigorozantky:	Ing. Michal Mojžíš
Téma práce:	Vývoj organizace vojenského soudnictví u čs. legií v Rusku
Rozsah práce:	84 stran textu
Datum odevzdání práce:	19.08.2020.

1. Aktuálnost (novost) tématu

Tématem posuzované práce je představit vývoj a organizaci vojenského soudnictví u československého revolučního vojska (tzv. legií) v Rusu v letech 1918 – 1920 a rovněž zobrazit dopad dějinných a politických událostí na organizaci a vývoj československé vojenské justice. Otázka československých legií je stálým tématem zájmu odborné i laické veřejnosti. Zvláště silně rezonovalo toto téma také v souvislosti s nedávným výročím vznikem československého státu. Objevuje se ale rovněž v nynějších diskuzích ohledně osudu hrobů a památníků v zahraničí a péče o ně. To vše činí z tématu námět veskrze aktuální. Nadto jde i o téma relativně nové, neboť samostatná otázka organizace soudnictví legií nebyla doposud v české odborné literatuře příliš zpracována (zmínit lze snad Svobodovo Soudnictví v čl. vojsku na Rusi, které stojí na pomezí odborné a popularizační stati). Nad rámec by bylo možné dodat, že vzhledem ke skutečnosti, že se text práce zabývá nejen vývojem organizace soudnictví, ale rovněž jeho právní úpravou, některými otázkami, které soudy řešily a v neposlední řadě též dějinnými událostmi s tématem souvisejícími, je text z hlediska věcného širěji rozkročen než formulovaný název.

2. Náročnost tématu na teoretické znalosti, vstupní údaje a jejich zpracování a použité metody

Autor vychází z archivních i tištěných pramenů, domácích i ruskojazyčné literatury, z internetových zdrojů a ačkoliv je nemá uvedeny v seznamu zdrojů, pravděpodobně rovněž z příslušných historických právních předpisů. Téma vyžadovalo znalosti z oboru dobového procesního a správního práva, práva trestního i civilního a dovedností jejich zpracování. Znalostní i dovednostní předpoklady kol. Mojžíš projevil z hlediska požadavků kladených na diplomové práce dostatečným způsobem. Samozřejmě by bylo možné upozornit, že autor, zejména při zpracování dějinných událostí, tedy společenského rámce organizace soudnictví legií, pracoval jen s určitým výsekem literatury, která existuje k legionářské otázce a je velmi bohatá. Bylo by možné použít řadu dalších titulů. Takovou selekci ovšem nelze apriori považovat při zvolení věcně příslušných publikací za nějaký nedostatek. Výběr zdrojů z přemíry literatury je totiž projevem autorských schopností zpracovat příslušnou práci a též může, podobně jako použité formulace, naznačit či přímo ukázat názorovou tendenci autorovu, což je vše legitimní složkou badatelské činnosti. Konečně Ockhamova břitva je princip, který je možné aplikovat i na výběr zdrojů. Tedy, že není třeba použít všechny tituly, pokud to není pro dosažení výsledků nezbytné. Z hlediska metodologického autor prováděl popis a analýzu archivních událostí a pramenů. Při této deskripci, rozboru a hodnocení je u něj v dobrém slova smyslu patrné zaujetí a příklonnost k legiím a jejich vojenskému fungování.

3. Formální a systematické členění práce

Po úvodu (s. 5 – 8), následuje kapitola týkající se dobrovolnických jednotek (s. 9 – 20). Zde se text zabývá vnitřní organizací legií, důsledky únorové revoluce ad. Další kapitola zkoumá

genezi vojenské justice (s. 21 – 34). Věnuje se nejen konstituci československé vojenské justice, ale rovněž eskalaci sporů s bolševiky. Poté čtenář v oponované práci nalezne pasáž (s. 35 – 53) o dovršení organizace vojenské justice československých ozbrojených jednotek na Rusi, výkonu justice v souvislosti sbojovou činností legií, reformách M. R. Štefánika (s. 42) a dovršení soudní struktury. Konečně poslední kapitola je věnována evakuaci legií ze Sibíře, tzv. morálnímu (přesněji by bylo říci bojově-morálnímu) rozkladu a ukončení činnosti právního referátu a vojenské správy. Závěr pak shrnuje poznatky, k nimž kol. Mojžíš při své badatelské činnosti dospěl.

4. Vyjádření k práci

Oponovaná práce zpracovává zajímavé téma vývoje struktury a právní úpravy vojenské justice u československých legií na Rusi. Za ztěžejní lze považovat část textu obsaženou na s. 28 – 54. Práce zahrnuje ovšem materiál výrazně širší. Nemale pasáže textu se věnují např. obecnému vývoji vzniku a působení československých jednotek v Rusku. Práce je zpracována přiměřeným způsobem, jazykem a formou odpovídajícími diplomové práci. Ukazuje např. skutečnost, že soudnictví a právo, na základě kterého legie fungovaly, se ne vždy opíralo o dnešní striktně formální představu pramenů práva, hierarchie právních norem a jejich dodržování při uplatňování, které bychom mohli mít bez znalosti reálií a fungování vojenské justice legií. Mezi takové důležité poznatky náleží např. skutečnost, že k akcentaci recepce právního řádu a vzniku právního dualismu v ČSR došlo u československého vojska v Rusku až postupně v průběhu roků 1918 – 1919. Někdy by mohl autor nahlížet na konkrétní otázku z více úhlů pohledu – např. při odbourávání demokratických prvků v rámci fungování legií, kdy reformy Štefánika zaváděly do armády standardnější vojenský řád, se mohlo subjektivně nemála legionářů bojujících na frontě dotknout tak, jako se dotkly reformy republikánské armády na závěr občanské války ve Španělsku některých příslušníků dobrovolnických reforem atp. Doporučeníhodné by bylo rovněž více pracovat s poznámkovým aparátem, kdy někdy nemusí být méně pozornému čtenáři zcela zřejmý zdroj informace obsažené v příslušné pasáži práce. Také obsah práce je širší, než by se jen mohlo zdát z jejího názvu. Bez zahrnutí obecnějších osudů legií či otázek, jimž se věnovala aplikační praxe (které jsou velmi zajímavé), by nicméně práce ztratila na čtivosti. Uvedené připomínky celkově nic neubírají na kvalitě oponované diplomové práce.

5. Kritéria hodnocení práce

Splnění cíle práce	Cíle práce byly splněny.
Samostatnost při zpracování tématu včetně zhodnocení práce z hlediska plagiátorství	Z hlediska obsahového vykazuje práce znaky díla autentického, tedy samostatně zpracovaného. Z výsledků prověření práce antiplagiátorským systémem je zřejmé, že práce není plagiátem.
Logická stavba práce	Práce je postavena logicky. Uplatňuje chronologické hledisko, pasáže týkající se problematiky, jež je tématem práce, se umně prolínají s pasážemi věnujícími se obecnějším osudům legií či kompetenční náplni soudů.
Práce se zdroji (využití cizojazyčných zdrojů) včetně citací	Autor vychází z primárních i sekundárních zdrojů. Citace jsou odpovídající požadavkům na kvalifikační práci tohoto typu, ovšem, jak již bylo zmíněno výše, z důvodu přehlednosti by jich mohlo být více.

Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu)	Analýza ve vztahu k textu je na zcela dostatečné úrovni.
Úprava práce (text, grafy, tabulky)	Poznámkový aparát je v jiném typu písma než zbytek práce. Jinak nelze mít k práci výraznějších připomínek.
Jazyková a stylistická úroveň	Diplomová práce je psána čtivě a stylisticky správně, s drobnými nedostatky.

6. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě

K posuzovanému textu lze mít několik drobných doporučení, jež však nikterak nesnižují kvalitu posuzované diplomové práce. Na některých místech by bylo doporučeníhodné doplnit poznámkový aparát pro větší přehlednost zdrojů, nejlépe asi za každý odstavec (např. na s. 5 u informace o dekretu předsedy ČNR T. G. Masaryka ze 7. února 1918, na s. 7 u dr. Svobody, na s. 9 u informace o počtu Čechů a Slováků žijících v Rusku, na s. 11 u informace o vojenském trestním zákoně z roku 1866 a disciplinárního řádu z roku 1915, na s. 15 u informace ohledně novel disciplinárního řádu a zákazu tělesných trestů v roce 1904, na s. 16 chybí uvedení příslušných stránek u publikace v pozn. 23, na s. 18 u informace ohledně zavedení porotních soudů rozkazem Prozatímní vlády z 16. dubna 1917, na s. 21 u informace ohledně ofenzivy u Zborova, na s. 23 u informace ohledně sporu starodružníků s válečnými zajatci, který urovnal Masaryk, s. 45 u informace o dekretu č. 8630 z 17. února 1919). Při použití memoárové literatury (s. 8) by bylo doporučeníhodné, aby autor upozornil na metodické aspekty použití tohoto zdroje, tj. potřebu akcentovat subjektivní prvek vnímání a zprostředkování autora. Na s. 15 se nabízí otázka, zda legální zrušení fyzických trestů v carské armádě bylo rovněž dodržováno v praxi. Např. po Krymské válce car také zrušil na tři roky odvod nevolníků do vojska, avšak podle některých informací toto rozhodnutí ne vždy bylo dodržováno.

Zajímavou je informace, že po únorové revoluci nebyly reformy v legiích provedeny zcela, ale plukovním výborům byly dány kontrolní pravomoci zejména v hospodářských a sociálních věcech (s. 18). Diskurz by mohl být veden ohledně skutečnosti, zda nespokojenost vojáků legií vyvolávalo jen frontové strádání (s. 24). Příčin jistě mohlo být povícero, a to jak subjektivních, tak objektivních. Mezi ně mohly patřit informace o situaci doma, ale také vnímání splnění původního úkolu legií v Rusku – boje za osvobození již po uzavření separátního míru na východě bolševiky či přímé spolupráci mezi bělogvardějci a centrálními mocnostmi např. na Ukrajině, ještě více pak po vzniku republiky. Nespokojenost mohly mezi řadovými legionáři vyvolávat rovněž některé excesy, k nimž došlo, např. ze strany „spojenců“ jako byl Kolčak, vojáci dalších dohodových jednotek (Britové, Japonci) atp. Stejně tak zůstává otázkou, zda po zahájení sporu legií se sovětskou vládou byla politickým a vojenským velením legií skutečně preferována mírová cesta (s. 28), tzn. jen vojenské odzbrojení sovětů (které nezahrnovaly jen zástupce vojáků – s. 24, ale též dělníků a rolníků) při zachování jejich moci, což ostatně rozporuje sám autor údaji na s. 29. K poněkud odlišným pohledům na události (od tendenčních až po snahu o objektivizaci v tomto směru) lze odkázat např. na některé publikace, které se v diplomové práci neobjevily. Zmínit lze např. KLEVANSKIJ, Alexandr Charitonovič. Českoslovenští internacionalisté a legionářský sbor v Rusku. Praha: Horizont, 1973, VESELÝ, Jindřich. Češi a Slováci v revolučním Rusku. Praha: SNPL, 1954 anebo GALANDAUER, Jan. Československé legie a jejich komemorace. In: Česká společnost za velkých válek 20. století: pokus o komparaci. Praha: Karolinum, 2003, s. 293-312. Předmětem diskuze může být rovněž otázka právního postihu dezerce a příčin skutečnosti, proč v legiích původně nebyla postihována vůbec a posléze disciplinárně (s. 27), když se jednalo o jeden z nejtěžších vojenských deliktů, za který např. Constitutio Criminalis Theresiana znala ještě trest nabodění na kůl. Různé náhledy by se mohly objevit ohledně tvrzení, že nebyla nutnou smlouva o exteritorialitě legií (s. 32). Podle dobového mezinárodního práva veřejného měly mít

jednotky na území cizího státu takovou smlouvu s oficiální vládou, neboť již od doby osvícenské se postupně prosazuje princip teritoriality trestněprávních předpisů. To, že exterritorialita legií nebyla rozporována není v první řadě důkazem, že taková smlouva nebyla potřebná jako spíše projevem Jellinekovy normativní síly skutečnosti.

Velmi zajímavé jsou informace o manželství a podpoře dětí (s. 57). Byť tato materie překračuje hranici tématu práce, neboť se týká kompetencí, nikoliv organizace justice, má v práci své místo. Ukazuje přesahy soukromého a veřejného práva, když vojenské soudy rozhodují o civilistické problematice a také znovu odráží velkou šíři a ne úplný legální formalismus polního soudnictví legií v Rusku.

Zcela naokraj lze upozornit na některá gramatická opomenutí. Např. v názvu Svobodova díla je někdy Rus uváděna s malým (s. 14, 15, 20, 23), někdy s velkým písmenem (s. 32). Pokud autor píše, že „plukovní zastupitelstva vykonávala“, mělo by se jako koncovka použít a, nikoliv y (s. 26). Na některých stránkách v textu vinou automatických oprav vypadla písmena (např. na s. 35 namísto nejprůmyslovnějšího se píše neprůmyslovnějšího a na s. 41 namísto zákonů platných v čs. státu/ě se píše platných čs. států). Na s. 42 je uvedeno, že „pro většinu dobrovolníků ztratil boj v Rusku smysl, to ale nekolidovalo se zájmy spojenců.“ Správně by mělo být buď nekonvenovalo anebo kolidovalo. Na s. 24 chybí přesné roky událostí.

Otázky:

- 1. Používaly se posléze při souzení vojenskými soudy legií vojenské rakouské nebo civilní rakouské předpisy? Jaký byl jejich vztah k schválenému disciplinárnímu řádu a statutu polních soudů?**
- 2. Štefánikova reforma, reakce na ní, navazující soudy a amnestie.**

Doporučení/nedoporučení práce k obhajobě	Doporučuji práci k obhajobě.
---	------------------------------

V Praze dne 20.09.2020.

Doc. JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.
oponent/oponentka